

УДК 338.24:316.4:005.35

*А. Л. Євстахевич,
викладач Львівського університету бізнесу та права, Львів*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У МЕНЕДЖМЕНТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*A. L. Yevstakhevych
lecturer of Lviv University of Business and Law, Lviv*

PERSPECTIVES OF USING INTERNATIONAL STANDARDS IN THE MANAGEMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

У статті виявлено переваги та недоліки окремих міжнародних стандартів соціальної відповідальності для створення і розвитку системи менеджменту соціальної відповідальності підприємств. За результатами аналізу таких стандартів, як Глобальний договір ООН, SA 8000 та ISO 26000:2010 встановлено перспективність їх впровадження на різних рівнях менеджменту соціальної відповідальності. Розглянуто перспективи нефінансової звітності як одного з інструментів менеджменту соціальної відповідальності та доведено можливість її використання як стимулюючого чиннику розвитку соціальної відповідальності за умови поширення відповідних практик в Україні, що вимагає додаткових стимулів з боку держави. Запропоновано алгоритм використання міжнародних стандартів у менеджменті соціальної відповідальності підприємств, зокрема, надано рекомендації для власників підприємств, менеджерів, держави та органів місцевого самоврядування, громадських організацій.

The article reveals the advantages and disadvantages of some international standards of social responsibility for the creation and development of a corporate social responsibility management system. According to the results of the analysis of standards such as UN Global Compact, SA 8000 and ISO 26000:2010, the prospect of their implementation at different levels of social responsibility management has been established. Prospects of non-financial reporting as one of the tools of social responsibility management are considered. It is proved that it can be used as a stimulating factor for the development of social responsibility, subject to the spread of relevant practices in Ukraine, which requires additional incentives from the state. The algorithm of using international standards in the management of corporate social responsibility of the enterprises is offered, in particular, recommendations were given for owners of enterprises, managers, public authorities, local self-government and public organizations.

Ключові слова: *соціальна відповідальність, менеджмент соціальної відповідальності, міжнародні стандарти соціальної відповідальності, Глобальний договір ООН, SA 8000, ISO 26000:2010.*

Keywords: *social responsibility, social responsibility management, international standards of social responsibility, UN Global Compact, SA 8000, ISO 26000:2010.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Менеджмент соціальної відповідальності як особливий різновид управлінської діяльності, що інтегрує положення соціального менеджменту, менеджменту іміджу чи бренд-менеджменту підприємства, взаємодії зі стейкхолдерами (зокрема, PR – public relations) в Україні перебуває на етапі поступового розвитку. У зв'язку з труднощами у інших сферах управління підприємствами, зокрема, наявністю ризиків у сферах податкового менеджменту, недобросовісної конкуренції, зниження платоспроможності населення та відтоком кваліфікованих кадрів за кордон, питання соціальної відповідальності відходить на другий план. Утім, з врахування перспектив виходу України з економічної кризи доцільно вже зараз напрацьовувати альтернативні методи розвитку підприємництва, що передбачають інтеграцію у європейський економічний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Міжнародні стандарти соціальної відповідальності підприємств досліджували Боцян Т. В., Галецька Т. І., Галич І., Галушко З. І., Грановська І.В., Жиліна О., Комарницький І. Ф., Король С. Я., Лук'яненко В., Топішко І. І., Топішко Н. П., Чала Ю. В. та ін. Недостатньо висвітленим у цих працях є питання адаптації міжнародних стандартів соціальної відповідальності, що широко використовуються у Європі та світі до українських реалій, а також встановлення можливості їх використання у менеджменті соціальної відповідальності вітчизняних підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є встановлення перспектив використання міжнародних стандартів у менеджменті соціальної відповідальності підприємств. *Об'єкт* дослідження – процес управління соціальною відповідальністю підприємств. *Предмет* – перспективи використання міжнародних стандартів у менеджменті соціальної відповідальності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Соціальна відповідальність у широкому розумінні як процес гармонізації інтересів підприємства та його стейкхолдерів нерозривно пов'язана з діяльністю будь-якого підприємства. Водночас, більшість підприємств у зв'язку з різними чинниками не реалізують потенціал механізмів соціальної відповідальності у повній мірі. До таких чинників можемо віднести:

- а) недостатню обізнаність підприємців, менеджерів з механізмами соціальної відповідальності, їх перевагами та недоліками;
- б) обмежені фінансові, кадрові можливості;
- в) свідоме ігнорування здобутків теорії та практики соціальної відповідальності у зв'язку з егоїстичною стратегією розвитку підприємства (наприклад, максимізація прибутку будь-якою ціною);
- г) функціонування підприємства у тіншовій або напівтіншовій сфері економіки тощо.

С. Я. Король підкреслює, що нині в Україні у сфері соціально-економічних відносин діють різноманітні галузеві, державні та міжнародні нормативні документи, які є базою для розвитку та визначають умови реалізації соціальної відповідальності бізнесу. Проте, зауважу науковець, існуюча вітчизняна система нормативного регулювання соціальної відповідальності не відповідає ні реальним запитам заінтересованих осіб, ні усталеній міжнародній практиці [1, С. 85]. З іншого боку, Топішко І. І., Топішко Н. П., Галецька Т. І. стверджують, що засадничі положення системи міжнародних стандартів соціального управління підприємством в основному розроблено. Актуальним, водночас, науковці вважають сам процес їх досягнення в діяльності підприємств в Україні [2, С. 75].

Погодимося також з міркуванням С. Я. Короля, котрий стверджує, що жоден нормативний документ не здатний урахувати всі нюанси діяльності суб'єкта господарювання, відтак саме ті зобов'язання, які добровільно бере на себе компанія понад цей рівень, можуть вважатись показником її соціальної відповідальності. У зв'язку з цим важливими є документи із стандартизації, ключовою особливістю яких є рекомендаційний характер або добровільність виконання [1, С.88]. Комарницький І.Ф. та Галушко З.І. зазначають, що системному забезпеченню соціальної відповідальності підприємств сприяє створення і впровадження відповідних систем менеджменту, загальні вимоги до яких визначені міжнародними стандартами [3, С. 1].

Одним з ключових міжнародних стандартів соціальної відповідальності є Глобальний договір ООН (ГД). Цей договір засновується на десяти принципах, об'єднаних у чотири групи: права людини, трудові відносини, навколишнє середовище та протидія корупції. В Україні діє Мережа Глобального Договору – офіційний представник глобальної мережі UN Global Compact – ініціативи ООН, яка поєднує ООН та компанії по всьому світу, виступає транслятором Цілей Сталого Розвитку, є діалоговою платформою бізнесу, інвесторів, громадянського суспільства, трудових організацій, органів місцевого самоврядування та уряду. Станом на 2018 р. у глобальній мережі зареєстровано 9531 компаній-учасників з 162 країн, представлено 47121 публічних звітів. В Україні зареєстровано 22 учасника, з яких 9 – громадські організації, 3 ВНЗ, 4 підприємства малого і середнього бізнесу, 4 бізнес-компанії та 2 бізнес асоціації [4]. За результатами пошуку на головній сторінці UN Global Compact, виявлено 60 учасників з України, з яких 18 – компанії [5].

Бажання приєднати підприємство до Глобального договору може стати чинником трансформації бізнес процесів, моделей та механізмів управління, стратегічної та оперативної діяльності підприємства з метою адаптації до вимог принципів ГД та здійснення внеску у досягнення Цілей Сталого Розвитку. Водночас, наявність порівняно незначної кількості українських підприємств у мережі свідчить про відсутність суттєвої зацікавленості. Отже, можливо припустити, що як глобальний стандарт соціальної відповідальності, Глобальний договір ООН виконує функцію теоретичного орієнтира для підприємств, котрі вирішили стати на шлях соціальної відповідальності.

Розглянемо детальніше альтернативні міжнародні стандарти, які можуть стати основою розвитку менеджменту соціальної відповідальності.

С. Я. Король вказує на важливість для забезпечення соціальної відповідальності підприємств таких стандартів, як серії ISO 9000 (ISO 8402; ISO 9000; ISO 9001; ISO 9002; ISO 9003; ISO 9004), ДСТУ ISO 22000:2007, ISO 22000:2005 HACCP, ДСТУ ISO 14001:2006, OHSAS 18001:2007 та SA 8000:2001, ISO SR 26000:2011 [1, С.90].

В. Лук'яненко, І. Галич та О. Жиліна звертають увагу на серію стандартів ISO 9000, у основі яких лежить системна орієнтація всіх підрозділів підприємства на якість з кінцевою метою виправдання очікувань покупців; а також стандарти на системи менеджменту, орієнтовані на управління більш специфічними видами діяльності – ISO 14000 на системи екологічного менеджменту; OHSAS 18000 на системи управління промислової безпеки й охорони праці; SA 8000 на системи соціального й етичного менеджменту; ISO 17799 на системи менеджменту інформаційної безпеки; стандарти HACCP на системи управління безпечністю харчових продуктів та інші [6, С. 59]. Щодо стандарту ISO 26000 Ю.В. Чала зазначає, що ним визначаються вказівки для керівництва про те, як підприємства та організації можуть працювати соціально відповідальним чином, що розуміють як дії в рамках етичних норм з метою внеску в здоров'я і благополуччя суспільства [7, С. 279]. Комарницький І.Ф. та Галушко З.І. стверджують, що нормативні вимоги більшості стандартів відображають конкретні положення Конвенції МОП щодо примусової праці, свободи асоціацій тощо, а також Загальної декларації прав людини та Конвенції ООН з прав дитини. Дотримання цих стандартів суттєво знижує ризики підприємства щодо порушення етичних норм [3, С. 2].

Доцільно, на наше переконання, виокремити дві групи стандартів: стандарти, котрі безпосередньо скеровуються на забезпечення соціальної відповідальності підприємств, та стандарти, побічним результатом виконання яких є реалізація завдань у сфері соціальної відповідальності. До першої групи віднесемо ГД ООН, а також стандарти SA 8000 та ISO 26000. Розглянемо докладніше застосування двох останніх стандартів при створенні та розвитку системи менеджменту соціальної відповідальності.

Стандарт SA 8000, прийнятий у 2007 р., визначає вимоги щодо соціального захисту, які дають можливість компанії: а) розробляти, підтримувати і запроваджувати політику й методи управління питаннями, які компанія може контролювати або на які вона може впливати; б) демонструвати зацікавленням сторонам, що її політика, методи і дії відповідають вимогам даного стандарту. Вимоги даного стандарту є універсальними щодо географічного місцезнаходження, галузі промисловості та розміру компанії. Сутність стандарту SA 8000 складає низка вимог щодо соціального захисту за такими напрямками, як дитяча праця; примусова праця; охорона праці; свобода об'єднань і право на укладання колективного договору; дискримінація; дисциплінарні заходи; робочий час; заробітна плата; системи управління. Неофіційний переклад тексту стандарту представлено на сайті Верховної Ради України [8]. Зауважимо, що стандарт SA 8000 містить більше конкретних вимог до організації менеджменту соціальної відповідальності та може застосовуватись не лише на стратегічному, але й частково на оперативному рівні управління, що є перевагою порівняно з ГД ООН. Утім, напрацювання конкретних механізмів соціальної відповідальності залишається на розсуд підприємств.

Стандарт ISO 26000:2010 містить такі розділи, як розуміння соціальної відповідальності, її принципи (серед яких – підзвітність, прозорість, етична поведінка, дотримання інтересів зацікавлених сторін, дотримання правових норм, дотримання міжнародних норм поведінки, дотримання прав людини), визнання соціальної відповідальності і залучення зацікавлених сторін, керівництво по загальних питаннях соціальної відповідальності, керівництво по інтеграції соціальної відповідальності в організації. Стандарт ISO 26000:2010 має рекомендаційний характер, сертифікація підприємств за цим стандартом не передбачена [9]. Доходимо висновку, що аналізований стандарт представляє ширші можливості для розбудови системи менеджменту соціальної відповідальності порівняно з ГД ООН та SA 8000. Однак, спостерігаємо проблему доступності цього стандарту.

Стандарт ISO 26000:2010 у вільному доступі відсутній. На веб-сайті Міжнародної організації по стандартизації наявна пропозиція по придбанню pdf (електронної) версії на англійській або російській мові за 198 швейцарських франків (5240 грн. за курсом на липень 2018 р.). ДСТУ ISO/CD 26000:2009 Системи управління соціальною відповідальністю також відсутній у вільному доступі. Натомість, онлайн доступна російська адаптація ГОСТ Р ИСО 26000-2012. «Руководство по социальной ответственности».

Трансформація систем менеджменту з виокремленням менеджменту соціальної відповідальності уможливується також за рахунок впровадження (чи розширення практики) соціальної (нефінансової) звітності підприємств, що у свою чергу, базується на згаданих стандартах ГД ООН, SA 8000, а також для підготовки нефінансової звітності використовуються стандарти ISO 14000, AA 1000 і Global Reporting

Initiative (GRI). І. В. Грановська підкреслює, що українські компанії вже розпочали використання соціального звітування у своїй діяльності і одне із завдань поширити досвід щодо його складання та впровадження в усіх сферах суспільного життя. Водночас, зауважує науковець, на сучасному етапі економічного розвитку даний вид звітності складають лише окремі суб'єкти господарювання, а відповідальність за їх достовірність не визначено, відсутні чіткі взаємозв'язки з показниками фінансової та статистичної звітності [10, С. 8].

Боцян Т. В. наступного висновку: «В Україні найбільшого поширення серед стандартизованих форм соціальної звітності набула нефінансова звітність, складена відповідно до ГД ООН, оскільки відповідний звіт є обов'язком до подання за умови, якщо підприємство є учасником мережі Глобально Договору, а також є порівняно легким щодо формування та не підлягає особливим перевіркам. Як зауважує науковець, більш складні за своєю структурою та порядком верифікації звіти подають підприємства, які виходять на міжнародні ринки або є транснаціональними корпораціями. Нефінансові звіти складені без дотримання стандартів, як правило більше нагадують рекламні проспекти, вони не структуровані та не містять аналітичних даних» [11, С. 6]. Схожим чином І. В. Грановська підсумовує, що слід поширювати досвід складання нефінансових звітів, однак, на сучасному етапі економічного розвитку даний вид звітності складають лише окремі суб'єкти господарювання, а відповідальність за їх достовірність не визначено [10, С. 8].

Погодимось з Комарницьким І.Ф. та Галушкою З.І., котрі підкреслюють, що для України характерною є ситуація, коли соціальна відповідальність бізнесу виникає як об'єктивна потреба не лише суспільства, а й самих підприємств, які прагнуть знайти своє місце в конкурентному середовищі, свого споживача, зацікавити до співпраці національних і зарубіжних партнерів, висококваліфікованих спеціалістів, а потреба суспільства у тих чи інших формах соціальної відповідальності бізнесу складається під впливом національного менталітету, сучасного етапу розвитку процесів соціалізації та тих конкретних проблем, які неможливо розв'язати без вкладу бізнесових структур. Водночас, наголошують науковці, практики соціальної відповідальності бізнесу не приживаються, якщо вони нав'язані міжнародними стандартами, законодавством чи будь-якими суспільними структурами; їх ефективність тим вища, чим конкретніша спрямованість і більш наглядний соціальний результат [3, С. 9–10].

Слід враховувати і існуючі перешкоди використання стандартів соціальної відповідальності. Топішко І. І., Топішко Н. П., Галецька Т. І. до таких перешкод відносять: декларативність активності, неможливість контролю цільового використання коштів; відсутність критеріїв оцінки соціальної відповідальності компанії; недосконалість відповідного законодавства; низький рівень корпоративної культури; фінансово-економічну слабкість значної частки господарюючих суб'єктів, їх орієнтація на виживання; правовий нігілізм і деформація правової свідомості у дотриманні чинного законодавства; закритість інформації більшості суб'єктів господарювання для широкої громадськості [2, С. 75].

За результатами проведеного дослідження можемо запропонувати наступний алгоритм використання міжнародних стандартів у менеджменті соціальної відповідальності підприємств.

Для підприємств, власники яких прийняли рішення щодо доцільності запровадження соціальної відповідальності:

1. Доведення необхідності трансформації стратегії, організаційної культури, методів управління до менеджменту підприємства та встановлення чіткої мети і завдань соціальної відповідальності, міжнародних стандартів, на основі яких відбуватиметься трансформація.

2. Прийняття рішення щодо бюджету проєктів з соціальної відповідальності та напрямків використання коштів.

3. Створення системи менеджменту соціальної відповідальності на базі підприємства або з залученням сторонніх консалтингових підприємств на засадах аутсорсингу.

Для менеджерів, котрі бачать можливості розвитку підприємства за напрямком соціальної відповідальності:

1. Обґрунтування стратегії соціальної відповідальності на основі аналізу переваг, загроз, можливостей та перешкод та донесення відповідної інформації до власників. За умови позитивного рішення подальшими кроками можуть бути:

- а) обговорення стратегії соціальної відповідальності зі стейкхолдерами;

- б) розробка проєкту організаційних змін на основі визначених стандартів, планування трудових та фінансових ресурсів, мотивація працівників на досягнення цілей соціальної відповідальності;

- в) запровадження системи збору інформації для підготовки нефінансових звітів за одним з міжнародних стандартів або у довільній формі, здійснення контролінгу на усіх етапах впровадження системи менеджменту соціальної відповідальності або співпраця з підприємством, що реалізує консультує з приводу соціальної відповідальності на засадах аутсорсингу;

- г) поширення інформації щодо соціальної відповідальності підприємства серед стейкхолдерів.

Для держави та органів місцевого самоврядування, громадських організацій:

1. Сприяння поширенню міжнародних стандартів соціальної відповідальності, зокрема, шляхом спрощення їх доступності.

2. Розробка локальних стандартів соціальної відповідальності для підприємств регіону.

3. Створення мотивуючих чинників фіскального (податкові пільги), інформаційного (проведення інформаційних заходів), іміджевого (нагородження підприємств відзнаками) характеру для реалізації підприємствами стратегії чи проектів соціальної відповідальності.

4. Сприяння підготовці висококваліфікованих фахівців – менеджерів соціальної відповідальності.

5. Запровадження механізмів оцінки соціальної відповідальності підприємств та юридичної відповідальності за порушення.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За результатами проведеного дослідження встановлено, що за умов плідної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та підприємств можливо досягнути консенсусу у стратегії, методах, моделях розвитку соціально-відповідального підприємництва в Україні. Орієнтиром подальшого розвитку соціальної відповідальності підприємств можуть слугувати міжнародні стандарти. Їх використання, утім, пов'язане з низкою труднощів, зокрема, наявності мотивації до розбудови системи менеджменту соціальної відповідальності, суттєвими фінансовими та трудовими затратами, наявністю відповідних компетенцій у менеджерів, ризиками, пов'язаними з недобросовісним декларуванням соціальної відповідальності.

Перспективним напрямком подальших досліджень є обґрунтування моделей взаємодії стейкхолдерів з приводу реалізації потенціалу соціальної відповідальності як методу досягнення соціальної справедливості, нарощування людського потенціалу країни, сприяння прискореному соціально-економічному розвитку.

Література.

1. Король С. Я. Нормативні документи із соціальної відповідальності бізнесу. *Економіка України*. 2013. № 9. С. 85–96.

2. Топішко І. І., Топішко Н. П., Галецька Т. І. Соціальна відповідальність підприємства та її міжнародні стандарти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. №1 (06). С. 72–76.

3. Комарницький І. Ф., Галушко З. І. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2010_6/7_Social.pdf (дата звернення: 19.07.2018).

4. Про Мережу. URL: <https://globalcompact.org.ua/who-we-are/> (дата звернення: 19.07.2018).

5. Our Participants. URL: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants> (дата звернення: 19.07.2018).

6. Лук'яненко В., Галич І., Жиліна О. Упровадження інтегрованих систем менеджменту на підприємствах України. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2012. № 1. С. 58–61.

7. Чала Ю. В. Соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 40. С. 275–285.

8. Соціальна відповідальність (SA8000): Міжнародний стандарт від 01.10.2007. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07> (дата звернення: 19.07.2018).

9. ISO:26000. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en> (дата звернення: 19.07.2018).

10. Грановська І.В. Міжнародні стандарти звітності соціальної відповідальності бізнесу. *Економічний вісник університету ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”*. 2012. Вип. 19/1. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_19_1/Granovsk.pdf (дата звернення: 19.07.2018).

11. Боцян Т. В. Використання стандартів зі складання та оприлюднення нефінансової звітності: досвід українських підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_10 (дата звернення: 19.07.2018).

References.

1. Korol', S. Ya. (2013), “Regulatory documents on social responsibility of business”. *Ekonomika Ukrainy*. vol. 9, pp. 85–96.

2. Topishko, I. I., Topishko, N. P. and Halets'ka, T. I. (2017), “Social responsibility of the enterprise and its international standards”. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. vol. 1 (06), pp. 72–76.

3. Komarnyts'kyj, I. F. and Halushko, Z. I. (2010), “Social responsibility of business as a tool for managing a modern enterprise”, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2010_6/7_Social.pdf (Accessed 19 Jul 2018).

4. “About the Network”, available at: <https://globalcompact.org.ua/who-we-are/> (Accessed 19 Jul 2018).

5. “Our Participants”, available at: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants> (Accessed 19 Jul 2018).

6. Luk'ianenko, V., Halych, I. and Zhylyna, O. (2012), “Implementation of integrated management systems at Ukrainian enterprises”. *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist'*. vol. 1, pp. 58–61.

7. Chala, Yu. V. (2014), “Social responsibility of enterprises as the basis of innovative development of modern economy”. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankiv'skoi systemy Ukrainy*. vol. 40, pp. 275–285.

8. (2007), “Social responsibility (SA8000): International standard”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07> (Accessed 19 Jul 2018).

9. (2010), “ISO:26000”, available at: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en> (Accessed 19 Jul 2018).

10. Hranovs'ka, I.V. (2012), “International Standards for Corporate Social Responsibility Reporting”. *Ekonomichnyj visnyk universytetu DVNZ “Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj pedahohichnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody”*. vol. 19/1, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_19_1/Granovsk.pdf (Accessed 19 Jul 2018).

11. Botsian, T. V. (2014), “Use of Standards for the Compilation and Publication of Non-Financial Reporting: The Experience of Ukrainian Enterprises”. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*. vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_10 (Accessed 19 Jul 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.07.2018 р.